

SCIENCE
PROBLEMS.UZ

ISSN 2181-1342

Actual problems of social and humanitarian sciences
Актуальные проблемы социальных и гуманитарных наук

**Ijtimoiy-gumanitar
fanlarning dolzarb
muammolari**

9/s (3) 2023

2023

SCIENCEPROBLEMS.UZ

ИЖТИМОЙ-ГУМАНИТАР ФАНЛАРНИНГ ДОЛЗАРБ МУАММОЛАРИ

№ 5/9 (3)-2023

**АКТУАЛЬНЫЕ ПРОБЛЕМЫ СОЦИАЛЬНО-
ГУМАНИТАРНЫХ НАУК**

ACTUAL PROBLEMS OF HUMANITIES AND SOCIAL SCIENCES

ТОШКЕНТ-2023

БОШ МУҲАРРИР:

Исанова Феруза Тулқиновна

ТАҲРИР ҲАЙЪАТИ:

07.00.00-ТАРИХ ФАНЛАРИ:

Юлдашев Анвар Эргашевич – тарих фанлари доктори, сиёсий фанлар номзоди, профессор, Ўзбекистон Республикаси Президенти ҳузуридаги Давлат бошқаруви академияси;

Мавланов Уктам Махмасабирович – тарих фанлари доктори, профессор, Ўзбекистон Республикаси Президенти ҳузуридаги Давлат бошқаруви академияси;

Хазраткулов Абдор – тарих фанлари доктори, доцент, Ўзбекистон давлат жаҳон тиллари университети.

08.00.00-ИҚТИСОДИЁТ ФАНЛАРИ:

Карлибаева Рая Хожабаевна – иқтисодиёт фанлари доктори, профессор, Тошкент давлат иқтисодиёт университети;

Худойқулов Садирдин Каримович – иқтисодиёт фанлари доктори, доцент, Тошкент давлат иқтисодиёт университети;

Азизов Шерзод Ўктамович – иқтисодиёт фанлари доктори, доцент, Ўзбекистон Республикаси Божхона институти;

Арабов Нурали Уралович – иқтисодиёт фанлари доктори, профессор, Самарқанд давлат университети;

Холов Актам Хатамович – иқтисодиёт фанлари бўйича фалсафа доктори (PhD), доцент, Ўзбекистон Республикаси Президенти ҳузуридаги Давлат бошқаруви академияси;

Шадиева Дилдора Хамидовна – иқтисодиёт фанлари бўйича фалсафа доктори (PhD), доцент в.б, Тошкент молия институти;

Шакарлов Қулмат Аширович – иқтисодиёт фанлари номзоди, доцент, Тошкент ахборот технологиялари университети

09.00.00-ФАЛСАФА ФАНЛАРИ:

Ҳакимов Назар Ҳакимович – фалсафа фанлари доктори, профессор, Тошкент давлат иқтисодиёт университети;

Яхшиликков Жўрабой – фалсафа фанлари доктори, профессор, Самарқанд давлат университети;

Ғайбуллаев Отабек Мухаммадиевич – фалсафа фанлари доктори, профессор, Самарқанд давлат чет тиллар институти;

Ҳошимхонов Мўмин – фалсафа фанлари доктори, доцент, Жиззах педагогика институти;

Носирходжаева Гулнора Абдукаҳхаровна – фалсафа фанлари номзоди, доцент, Тошкент давлат юридик университети;

Турдиев Бехруз Собирович – фалсафа фанлари бўйича фалсафа доктори (PhD), доцент, Бухоро давлат университети.

10.00.00-ФИЛОЛОГИЯ ФАНЛАРИ:

Ахмедов Ойбек Сапорбаевич – филология фанлари доктори, профессор, Ўзбекистон давлат жаҳон тиллари университети;

Кўчимов Шухрат Норқизилович – филология фанлари доктори, доцент, Тошкент давлат юридик университети;

Салахутдинова Мушарраф Исамутдиновна – филология фанлари номзоди, доцент, Самарқанд давлат университети;

Кучкаров Раҳман Урманович – филология фанлари номзоди, доцент в/б, Тошкент давлат юридик университети;

Юнусов Мансур Абдуллаевич – филология фанлари номзоди, Ўзбекистон Республикаси Президенти ҳузуридаги Давлат бошқаруви академияси;

Саидов Улугбек Арипович – филология фанлари номзоди, доцент, Ўзбекистон Республикаси Президенти ҳузуридаги Давлат бошқаруви академияси.

12.00.00-ЮРИДИК ФАНЛАРИ:

Ахмедшаева Мавлюда Ахатовна – юридик фанлар доктори, профессор, Тошкент давлат юридик университети;

Мухитдинова Фирюза Абдурашидовна – юридик фанлар доктори, профессор, Тошкент давлат юридик университети;

Эсанова Замира Нормуратовна – юридик фанлар доктори, профессор, Ўзбекистон Республикасида хизмат кўрсатган юрист, Тошкент давлат юридик университети;

Ҳамроқулов Баҳодир Мамашарифович – юридик фанлар доктори, профессор в.б., Жаҳон иқтисодиёти ва дипломатия университети;

Зулфиқоров Шерзод Хуррамович – юридик фанлар доктори, профессор, Ўзбекистон Республикаси Жамоат хавфсизлиги университети;

Хайитов Хушвақт Сапарбаевич – юридик фанлар доктори, профессор, Ўзбекистон Республикаси

Президенти ҳузуридаги Давлат бошқаруви академияси;

Асадов Шавкат Ғайбуллаевич – юридик фанлар доктори, доцент, Ўзбекистон Республикаси Президенти ҳузуридаги Давлат бошқаруви академияси;

Утемуратов Махмут Ажимуратович – юридик фанлар номзоди, профессор, Тошкент давлат юридик университети;

Сайдуллаев Шахзод Алиханович – юридик фанлар номзоди, профессор, Тошкент давлат юридик университети;

Ҳакимов Комил Бахтиярович – юридик фанлар доктори, доцент, Тошкент давлат юридик университети;

Юсупов Сардорбек Баходирович – юридик фанлар доктори, доцент, Тошкент давлат юридик университети;

Амиров Зафар Актамович – юридик фанлар бўйича фалсафа доктори (PhD), Ўзбекистон Республикаси Судьялар олий кенгаши ҳузуридаги Судьялар олий мактаби;

Жўраев Шерзод Юлдашевич – юридик фанлар номзоди, доцент, Тошкент давлат юридик университети;

Бабаджанов Атабек Давронбекович – юридик фанлар номзоди, доцент, Тошкент давлат юридик университети;

Раҳматов Элёр Жумабоевич – юридик фанлар номзоди, Тошкент давлат юридик университети;

13.00.00-ПЕДАГОГИКА ФАНЛАРИ:

Ҳашимова Дильдархон Уринбоевна – педагогика фанлари доктори, профессор, Тошкент давлат юридик университети;

Ибрагимова Гулнора Хавазматовна – педагогика фанлари доктори, профессор, Тошкент давлат иқтисодиёт университети;

Закирова Феруза Махмудовна – педагогика фанлари доктори, Тошкент ахборот технологиялари университети ҳузуридаги педагогик кадрларни қайта тайёрлаш ва уларнинг малакасини ошириш тармоқ маркази;

Тайланова Шоҳида Зайниевна – педагогика фанлари доктори, доцент.

19.00.00-ПСИХОЛОГИЯ ФАНЛАРИ:

Каримова Васида Маманосировна – психология фанлари доктори, профессор, Низомий номидаги Тошкент давлат педагогика университети;

Ҳайитов Ойбек Эшбоевич – Жисмоний тарбия ва спорт бўйича мутахассисларни қайта тайёрлаш ва малакасини ошириш институти, психология фанлари доктори, профессор

Умарова Навбахор Шокировна – психология фанлари доктори, доцент, Низомий номидаги Тошкент давлат педагогика университети, Амалий психологияси кафедраси мудири;

Атабаева Наргис Батировна – психология фанлари доктори, доцент, Низомий номидаги Тошкент давлат педагогика университети;

Қодиров Обид Сафарович – психология фанлари доктори (PhD), Самарканд вилоят ИИБ Тиббиёт бўлими психологик хизмат бошлиғи.

22.00.00-СОЦИОЛОГИЯ ФАНЛАРИ:

Латипова Нодида Мухтаржановна – социология фанлари доктори, профессор, Ўзбекистон миллий университети кафедра мудири;

Сеитов Азамат Пўлатович – социология фанлари доктори, профессор, Ўзбекистон миллий университети;

Содиқова Шоҳида Мархабоевна – социология фанлари доктори, профессор, Ўзбекистон халқаро ислом академияси

23.00.00-СИЁСИЙ ФАНЛАР

Назаров Насриддин Атакулович – сиёсий фанлар доктори, фалсафа фанлари доктори, профессор, Тошкент архитектура қурилиш институти;

Бўтаев Усмонжон Хайруллаевич – сиёсий фанлар доктори, доцент, Ўзбекистон миллий университети кафедра мудири.

ОАК Рўйхати

Мазкур журнал Вазирлар Маҳкамаси ҳузуридаги Олий аттестация комиссияси Раёсатининг 2022 йил 30 ноябрдаги 327/5-сон қарори билан тарих, иқтисодиёт, фалсафа, филология, юридик ва педагогика фанлари бўйича илмий даражалар бўйича диссертациялар асосий натижаларини чоп этиш тавсия этилган илмий нашрлар рўйхати (Рўйхатга) киритилган.

Ижтимоий-гуманитар фанларнинг долзарб муаммолари электрон журнали 1368-сонли гувоҳнома билан давлат рўйхатига олинган.
Муассис: “SCIENCEPROBLEMS TEAM” масъулияти чекланган жамият.

Таҳририят манзили:

Тошкент шаҳри, Яккасарой тумани, Кичик Бешёғоч кўчаси, 70/10-уй. Электрон манзил: scienceproblems.uz@gmail.com
Телеграм канал: https://t.me/scienceproblems_uz

МУНДАРИЖА

07.00.00 – ТАРИХ ФАНЛАРИ

<i>Шарипов Шоҳруз Фахриддин ўғли</i> ХОРИЖИЙ МАМЛАКАТЛАРДА ХУСУСИЙЛАШТИРИШ СИЁСАТИ ТАРИХИ	9-14
<i>Хо'jamuratov Umarjon Rustamovich</i> O'ZBEKISTONDA QISHLOQ XO'JALIGINI RIVOJLANISH BOSQICHLARI.....	15-22
<i>Raxmanov Zafar Odilovich, Aloxunov Alisher Axmadjonovich</i> FARG'ONA VODIYSI YODGORLIKLARIDA ANIQLANGAN TAMG'ALI SOPOL IDISHLAR.....	23-26
<i>Mirhakimova Feruza Xoldorjon qizi</i> МАНМУДХО'JA ВЕНБУДИЙ УY МУЗЕYI ТАРИХИ	27-31
<i>Жабборова Ойдина Ихтиёржон қизи</i> XX АСРНИНГ 20-30 ЙИЛЛАРИДА МАҲАЛЛИЙ ТАРАҚҚИЙПАРВАРЛАР ТОМОНИДАН ИҚТИДОРЛИ ЁШЛАРНИ ГЕРМАНИЯГА ЎҚИШГА ЮБОРИЛИШНИНГ ТАШКИЛ ҚИЛИНИШИ.....	32-35

08.00.00 – ИҚТИСОДИЁТ ФАНЛАРИ

<i>Эшов Мансур Пулатович, Насырходжаева Дилафруз Сабитхановна</i> ЯШИЛ ИҚТИСОДИЁТ КОНЦЕПЦИЯСИ ВА УНИНГ ШАКЛЛАНИШ ХУСУСИЯТЛАРИ	36-43
<i>Шадманов Эркин Шеркулович</i> МЕТОДОЛОГИЯ ОЦЕНКИ ВЛИЯНИЯ ДЕТЕРМИНАНТ ПРЯМЫХ ИНОСТРАННЫХ ИНВЕСТИЦИЙ НА ЭКОНОМИЧЕСКИЙ РОСТ	44-52
<i>Асатуллаев Хуршид Сунатуллаевич</i> ДАВЛАТ ФИСКАЛ (БЮДЖЕТ-СОЛИҚ) СИЁСАТИНИНГ ИҚТИСОДИЙ ЎСИШ ВА БАНДЛИККА ТАЪСИРИНИ ТАКОМИЛЛАШТИРИШ.....	53-60
<i>Кулибоев Азамат Шоназарович</i> ДАВЛАТ ТИББИЁТ ТАШКИЛОТЛАРИНИ БЮДЖЕТДАН МОЛИЯЛАШТИРИШ ЖАРАЁНИ ТАҲЛИЛИНИНГ НАЗАРИЙ-УСЛУБИЙ ЖИҲАТЛАРИ.....	61-68
<i>Razzaqova Durdon Adashboy qizi</i> IQTISODIYOTNI RAQAMLASHTIRISH SHAROITIDA BUXGALTERIYA DASTURINING AFZALLIKLARI VA KAMCHILIKLARI.....	69-76
<i>Muminova Elnorahon Abdugarimovna, Uraimjonov Azizbek Raxmonjon o'g'li</i> YASHIL IQTISODIYOTGA O'TISHDA QAYTA TIKLANUVCHI ENERGIYA MANBALARINING O'RNI	77-86
<i>Эргашев Отамурод Тоштемурович</i> КИЧИК БИЗНЕСНИ МОЛИЯ-КРЕДИТ МЕХАНИЗМЛАРИ ОРҚАЛИ ҚўЛЛАБ-ҚУВВАТЛАШ Йўналишлари.....	87-93
<i>Matyoqubova Dilfuza Olimboyevna, Qobulov Ozodbek O'ktamboy og'li</i> MINTAQALARDA GLOBAL OZIQ-OVQAT XAVFSIZLIGI VA QISHLOQ XO'JALIGINI RIVOJLANTIRISHDA TADQIQOTNING O'RNI	94-97
<i>Isaqova Zebo Murodovna</i> DAVLAT BOSHQARUVI TIZIMINI RIVOJLANTIRISHDA LOYIHA BOSHQARUVI STANDARTLARI INTEGRATSIYASI.....	98-104
<i>Улашов Алибой Рашид ўғли</i> ҚОЗОҒИСТОН РЕСПУБЛИКАСИ ИҚТИСОДИЁТИНИ РИВОЖЛАНИШИДА МИНТАҚАВИЙ ТАФОВУТЛАРНИНГ ЎРНИ	105-113

<i>Матюсупов Бунёд</i> АҚЛИ ТЕХНОЛОГИЯЛАРДАН ТУРИЗМ ДЕСТИНАЦИЯЛАРИ ВА ШАҲАРЛАРДА САМАРАЛИ ФОЙДАЛАНИШ	1114-123
<i>Мухитдинова Камола Алишеровна</i> ИҚТИСОДИЁТДА ИНВЕСТИЦИОН ФАОЛИЯТИ ВА УНИ БЕЛГИЛОВЧИ ОМИЛЛАР	124-131
<i>Ҳакимов Ҳакимжон</i> ДАВЛАТ ҚИММАТЛИ ҚОҒОЗЛАРИ БЎЙИЧА ДАРОМАДЛИЛИК ЭГРИ ЧИЗИҒИНИНГ ШАКЛЛАНИШ ХУСУСИЯТЛАРИ	132-141
<i>Achilova Ramziya A'zamovna</i> ISHCHI KUCHI VA UNING BANDLIGI	142-149
<i>Nasriddinova Dildora Shukrullayevna</i> OLIY TA'LIM XIZMATLARI BOZORIDA MARKETING TADQIQOTLARINI TAKOMILLASHTIRISH VA MODELLARINI YARATISH	150-157
09.00.00 - ФАЛСАФА ФАНЛАРИ	
<i>Хайридинов Аббосхон Анварович</i> YOSHLAR ORASIDA MAFKURAVIY TAHDIDLARNI OLDINI OLISHDA HUQUQ TARTIBOT ORGANLARINING VAZIFALARI	158-162
<i>Jurayev Alisher Tulqinboyevich</i> TA'LIMGA OID DAVLAT SIYOSATINI AMALGA OSHIRISHDA ZAMONAVIY YONDASHUVLARNING IJTIMOY AHAMIYATI	163-170
<i>Бекбаев Рауф Рустамович</i> ТРАДИЦИОНАЛИЗМ В ФИЛОСОФИИ КОНФУЦИАНСТВА.....	171-176
<i>Qayumova Aziza Toshmuradovna</i> IBN XALDUNNING SOSIOLOGIK QARASHLARINI O'RGANISHNING METODOLOGIK JIHATLARI.....	177-183
<i>Shokirov Mubin Rustamovich</i> MILLIY O'ZLIKNI ANGLASHDA TARIXIY TAFAKKUR MADANIYATINING O'RNI VA AHAMIYATI.....	184-188
<i>Нуруллаева Зулхумор Сидаматовна</i> МАҚОМ САНЪАТИ БАДИИЙ-ЭСТЕТИК ХУСУСИЯТЛАРИНИНГ ФАЛСАФИЙ ТАҲЛИЛИ	189-193
<i>Наврўзова Гулчеҳра Нигматовна</i> “ҲУШ ДАР ДАМ” МОҲИЯТИ: МЕТАФИЗИК ТАҲЛИЛ	194-199
<i>O'razov Bobir Baxtiyorovich</i> IJTIMOIY DAVLATNING NAZARIY VA METODOLOGIK ASOSLARI: VUJUDGA KELISH SHARTLARI, BELGILARI VA FUNKSIYALARI	200-204
10.00.00 - ФИЛОЛОГИЯ ФАНЛАРИ	
<i>Xolmatova Malika Ibadullayevna</i> AD'JEKTIVLI IDIOMALAR: QO'LLANILISHI, KELIB CHIQISHI VA MADANIY AHAMIYATI TAHLILI.....	205-209

<i>Olga Filippova</i> CLUSTER IMPLEMENTATION OF FUNCTIONS OF REDUNDANCY MEANS.....	210-222
<i>Эргашева Асаль Эркиновна</i> СПЕЦИФИКА РИТМИЧЕСКОЙ ОРГАНИЗАЦИИ ПРОЗЫ МАРИНЫ ЦВЕТАЕВОЙ.....	223-226
<i>Xaitova Gulhayo Tovasharovna</i> TILSHUNOSLIKDA “YAQIN – UZOQ” OPPOZITSIYASINING CHOG‘ISHTIRMA TADQIQI MASALASI (ingliz va o‘zbek tillari misolida)	227-231
<i>Rustamova Dilrabo</i> ATAMALAR LUG‘ATIDA LUG‘AT MAQOLASINING TUZILISHI.....	232-241
<i>Кдырбаева Бахытгуль Кеунимжаевна</i> ПАРНЫЕ СЛОВА В КАРАКАЛПАКСКОМ ЯЗЫКЕ: ОБЗОР ОСНОВНОЙ ЛИТЕРАТУРЫ.....	242-248
<i>Fayziyeva Aziza Anvarovna, Sadirova Sitara Sobirovna</i> TARJIMA MUAMMOLARINI YECHISH STRATEGIYALARI	249-253
<i>Alaudinova Dilnoza Rustam qizi</i> FRAZEOLOGIK (TURG‘UN) BIRIKMALAR VA ULARNI TARJIMA QILISH USULLARI	254-260
<i>Erdonova Muxlisa Hoshim qizi</i> ORNITONIM KOMPONENTLI MAQOLLARNING LINGVISTIK TADQIQI.....	261-265
12.00.00 – ЮРИДИК ФАНЛАР	
<i>Zaripov Mirzali Miraliyevich</i> KORRUPTSIYA MUAMMOLARINING SABABLARI VA YECHIMLARI	266-270
13.00.00 – ПЕДАГОГИКА ФАНЛАРИ	
<i>Yuldashev Mengali Ziyaduloyevich</i> BOSHLANG‘ICH SINIF O‘QITUVCHILARIDA MUSTAQIL ISHLASH KOMPITENSIYALARINI RIVOJLANTIRISH.....	271-276
<i>Yarkinay Nurumbekova Anarmatovna</i> INNOVATSION YONDASHUV ASOSIDA MURABBIYLIK KOMPETENSIYASINI SHAKLLANTIRISH PEDAGOGIK ZARURAT.....	277-284
<i>Sadullayev Dilmurod Baxtiyor o‘g‘li</i> INNOVATSIYA BOSHQARUV ASOSIDA BOSHQARUV XODRLARINI TAYYORLASH SIFATINI OSHIRISH OMILLARI	285-290
<i>Xudayqulova Zarifa Ummatqulovna</i> BO‘LAJAK PEDAGOGLARNI AKSIOLOGIK YONDASHUVLAR ASOSIDA MA’NAVIY-MA’RIFIY FAOLIYATGA TAYYORLASH IMKONIYATLARINI TAKOMILLASHTIRISH	291-301
<i>Бекчанова Солиха Давлатназаровна</i> ТИББИЁТ ОЛИЙ ТАЛИМ МУАССАСАЛАРИ ТАЛАБАЛАРИДА ДИВЕРГЕНТ ТАФАККУРНИ РИВИЖОЛАНТИРИШНИНГ ПЕДАГОГИК ИМКONIЯТЛАРИ	302-307
<i>Xasanova Gulsanam Xusanovna</i> MAGISTRATURA TALABALARING TASHKILY-BOSHQARUV KOMPETENSIYALARINI RIVOJLANTIRISHNING PEDAGOGIK MODEL I	308-314
<i>Allanazarov Qo‘ldosh Olimovich</i> TALABALARNING TANLAGAN KASBIY FAOLIYATI VA IJODIY QOBILIYATLARINI INTERFAOL METODLAR ORQALI RIVOJLANTIRISH	315-319

<i>Umarov Nurbek Irkinovich</i> KVEST TEXNOLOGIYASINI TA'LIM JARAYONIDA QO'LLASH ASOSLARI	320-324
<i>Буранова Мадина Уктамовна</i> ОСОБЕННОСТИ ИСПОЛЬЗОВАНИЯ ТРАДИЦИОННОГО И НЕТРАДИЦИОННОГО ВИДОВ ЧТЕНИЯ В УЧЕБНОМ ПРОЦЕССЕ	325-330
<i>Зияева Хушнудабону Илхомжон кизи</i> ПУТИ СОВЕРШЕНСТВОВАНИЯ ТЕХНОЛОГИЙ ФОРМИРОВАНИЯ РЕЧЕВЫХ НАВЫКОВ БУДУЩИХ УЧИТЕЛЕЙ РУССКОГО ЯЗЫКА	331-339
<i>Toshpulatova Dilraboixon Sobirjonovna</i> BIOLOGIYA FANINI O'QITISH JARAYONIDA O'QUVCHILARNING KREATIV QOBILIYATLARINI RIVOJLANTIRISH	340-346
<i>Madaminova Nargiza Zuxridinovna</i> YOSHLAR MA'NAVIY MADANIYATINI YUKSALTIRISHDA IJTIMOIY FANLARNING AHAMIYATI	347-351
<i>Shomurzayeva Nasiba Xoshimovna</i> PIYODA YURISH SAYOHATLARNI TALABALAR O'RTASIDA OMMALASHTIRISH	352-356
<i>Xoliyorov Murod Shavkatovich</i> O'QUVCHI YOSHLARDA IJTIMOIY MOTIVLARNI SHAKLLANTIRISHNING PEDAGOGIK SHARTLARI.....	357-362
<i>Хамроқулова Дилнавоз</i> БОЛАЛАРДА ТАБИАТГА ДОИР ТАСАВВУР ВА ТУШУНЧАЛАРНИ ШАКЛЛАНИШИ....	363-366
<i>Tursunova Shaxzoda Baxromovna</i> TEXNOLOGIYA TA'LIMI O'QITUVCHILARINING IJODKORLIK QOBILIYATI VA BOSHQARUV MAHORATINI RIVOJLANTIRISHNING O'ZIGA XOS XUSUSIYATLAR.....	367-373
<i>Usmonov Abdurashid Norbo'tayevich</i> O'QUVCHILARDA DEVIANT XULQ SHAKLLARINING NAMOYON BO'LISHI VA TAHLILI	374-380
<i>Ўтанов Ўткир</i> ЎЗБЕКИСТОНДА ЎҚИТУВЧИ МАЎНАВИЙ ҚИЁФАСИНИ РИВОЖЛАНТИРИШНИНГ КОНЦЕПТУАЛ АСОСЛАРИ	381-387
<i>Kuchkarov Bahodir Tashmurodovich</i> BO'LAJAK HARBIY OFITSERLARDA UMUMMADANIY KOMPETENTLIKNI SHAKLLANTIRISHNING PEDAGOGIK-PSIXOLOGIK OMILLARI	388-392

Matyoqubova Dilfuza Olimboyevna,
Urganch davlat universiteti, dotsenti

Qobulov Ozodbek O`ktamboy og`li,
Urganch davlat universiteti o`qituvchisi

**MINTAQALARDA GLOBAL OZIQ-OVQAT XAVFSIZLIGI VA QISHLOQ XO`JALIGINI
RIVOJLANTIRISHDA TADQIQOTNING O`RNI**

Annotatsiya. Ushbu maqolada, oziq-ovqat xavfsizligini kamaytirishga qaratilgan tadqiqotlar, asosan rivojlanayotgan mamlakatlarni tashvishga solayotgan sohalarga qaratilgan asosiy yo`nalishlar tadqiq qilingan.

**Kalit so`zlari:** Oziq-ovqat xavfsizligi, oziq-ovqat tizimlari, oziq-ovqat ta`minoti, ehtiyoj, samaradorlik, investitsiya, strategiya, mahsuldorlik.

Dilfuza Olimboyevna Matyokubova,
PhD of Urgench State University

Qabulov Ozodbek Oktamboy ogli,
Teacher of Urgench State University

**THE ROLE OF RESEARCH IN GLOBAL FOOD SECURITY AND AGRICULTURAL
DEVELOPMENT IN THE REGIONS**

Abstract. This article reviews the main areas of research aimed at reducing food insecurity, focusing mainly on areas of concern to developing countries.

Key words: Food security, food systems, food supply, need, efficiency, investment, strategy, performance.

Дилфуза Олимбоевна Матёкубова,
PhD Ургенчского государственного университета

Кабулов Озодбек Октамбой угли,
Преподаватель Ургенчского
государственного университета

**РОЛЬ ИССЛЕДОВАНИЙ В ГЛОБАЛЬНОЙ ПРОДОВОЛЬСТВЕННОЙ БЕЗОПАСНОСТИ И
РАЗВИТИИ СЕЛЬСКОГО ХОЗЯЙСТВА В РЕГИОНАХ**

Аннотация. В этой статье рассматриваются ключевые области исследований, направленных на снижение продовольственной безопасности, с особым акцентом на области, вызывающие обеспокоенность развивающихся стран.

Ключевые слова: Продовольственная безопасность, продовольственные системы, снабжение продовольствием, потребность, эффективность, инвестиции, стратегия, производительность.

DOI: <https://doi.org/10.47390/SPR1342V3SI9Y2023N13>

Kirish. Qishloq xo`jaligi va oziq-ovqat tizimlari hozirda global issiqxona gazlari chiqindilarining deyarli uchdan bir qismi uchun javobgardir. Energetika va transport sohalarini

karbonsizlantirish bo'yicha erishilgan yutuqlar bilan birga e'tibor qishloq xo'jaligi oziq-ovqat sektoriga qaratiladi va bu iqlim o'zgarishi uchun yangi chegaraga aylanadi [1].

Qishloq xo'jaligidagi tadqiqotlar tez o'sib borayotgan aholining oziq-ovqat ehtiyojlarini qondirish uchun qishloq xo'jaligi ishlab chiqarishni ko'paytirish orqali oziq-ovqat xavfsizligi va qishloq xo'jaligini rivojlantirishda hal qiluvchi rol o'ynadi. Don va boshqa ekinlar, chorvachilik, baliqchilik samaradorligidagi katta o'sish 1960-yillarning o'rtalaridan beri jahon oziq-ovqat mahsulotlarining 80 foizga o'sishiga asosiy hissa bo'ldi.

Dunyoda oziq-ovqat ta'minoti aholi sonidan tezroq o'sganiga qaramay, davom etayotgan qashshoqlik va to'yib ovqatlanmaslik muammolari rivojlanayotgan mamlakatlar aholisining qariyb 20 foizini to'yib ovqatlanmaslikka olib keladi. Bozorda oziq-ovqat mavjud bo'lsa ham, oziq-ovqat mahsulotlariga kirishning yetishmasligi saqlanib qoladi. 2025-yilga borib 8,3 milliardga yetishi kutilayotgan dunyo aholisini oziq-ovqat bilan ta'minlash va qashshoqlikni kamaytirish uchun va resurslar bazasiga tobora kuchayib borayotgan bosim tufayli dunyo qishloq xo'jaligi mahsuldorligini sezilarli darajada oshirishga muhtoj bo'ladi.

Adabiyotlar tahlili . Qishloq xo'jaligidagi tadqiqotlar natijasida ishlab chiqilgan ilmiy asoslangan qishloq xo'jaligi texnologiyalari tabiiy resurslar va atrof-muhitning barqarorligini saqlab qolish yoki yaxshilash bilan birga unumdorlikni oshirish uchun muhim ahamiyatga ega. Ijtimoiy fanlar tenglikni va oziq-ovqatdan foydalanishni ta'minlaydigan siyosiy ishlanmalarini kuchliroq qo'llab-quvvatlashi zarur.

Ushbu qiyinchiliklarga qaramasdan, qishloq xo'jaligi va qishloqlarni rivojlantirish uchun tabiiy va ijtimoiy yo'nalishlarga investitsiyalar so'nggi o'n yillikda sanoatlashgan va rivojlanayotgan mamlakatlarning ko'pchiligida, ularning jamiyatga bevosita va qishloqda o'sish orqali katta daromad keltirishining aniq belgilariga qaramasdan kamaydi. Qishloq xo'jaligida o'tgan yutuqlarni saqlab bo'lmaydi va rivojlanayotgan mamlakatlarda qishloq xo'jaligi oziq-ovqat bilan ta'minlanmagan odamlarning ehtiyojlari bilan bog'liq bo'lmagan yangi ilmiy yo'nalishlarni chetlab o'tadi, degan xavotir bor [2].

Oziq-ovqat ta'minoti va oziq-ovqat xavfsizligini oshirish uchun turli xil agroekologik sharoitlarga tayanish tizimli yondashuvlarni, texnologiyani ishlab chiqarish va uzatishda fermerlarning o'zlarini ko'proq ishtirok etishni hamda fermerlar ehtiyojlarini qondirish uchun tadqiqotchilar va kengaytma ishchilarining fikrlash tarzini o'zgartirishni talab qiladi. Sug'orish, erlarni yaxshilash, yangi qishloq xo'jaligi asboblari va mashinalari, chorva zotlari va o'simlik navlarini yaratish uchun turli xil xo'jaliklarda investitsiyalar talab qilinadi. Sarmoyaning katta qismi fermerlarning shaxsiy mehnati shaklida bo'ladi. Yuqori va quyi oqim investitsiyalari barqaror intensivlashtirishning yangi shakllarini jismoniy jihatdan mumkin va xususiy foyda keltirishi uchun yangi turdagi xom ashyo, o'simlik yoki hayvon zotlari va mashinalari, qayta ishlash, sotish va saqlash ob'ektlari bilan ta'minlaydi. Qishloq infratuzilmasiga investitsiyalarni osonlashtirish ishlab chiqaruvchilarni iste'molchilarning ortib borayotgan qismi yashaydigan mega-shaharlar bilan bog'laydi va ijtimoiy xizmatlar qishloq aholisiga yangi imkoniyatlarga jismoniy va ruhiy jihatdan javob berishga imkon beradi. Muhim transchegaraviy va global muammolarga e'tibor kerak bo'ladi, birlashtirilgan investitsiyalar texnologiya va resurslarni boshqarishning umumiy muammolariga yondashishda alohida mamlakat harakatlariga qaraganda tejamkorroqdir. Global ittifoqlar dunyo oziq-ovqat ta'minotining paydo bo'layotgan tendentsiyalarini va yuzaga kelishi mumkin bo'lgan tahdidlarni kuzatishi kerak.

Tadqiqot metodologiyasi. Ushbu maqolada tadqiqotning tahlil, sintez, iqtisodiy usul, mantiqiy tahlil, induktiv, deduktiv va abstrakt fikrlash kabi usullardan foydalanilgan.

Tahlil va natijalar. Qishloq xo'jaligi tadqiqotlari kun tartibi oziq-ovqat xavfsizligi, qashshoqlik, resurslar va atrof-muhit degradatsiyasi muammolariga javob berishi kerak. U rivojlangan va rivojlanayotgan mamlakatlarning hukumatlari va institutlari tomonidan xususiy va davlat sektorlari o'rtasidagi tadqiqot manfaatlarining taqsimlanishini to'liq hisobga olgan holda tadqiqot sarmoyalari va strategiyalarini tanlash asosida shakllantiriladi. Ushbu maqola oziq-ovqat xavfsizligini kamaytirishga qaratilgan tadqiqotlar uchun uchta asosiy yo'nalish e'tiborga olingan. U asosan rivojlanayotgan mamlakatlarni tashvishga soladigan sohalarga qaratilgan:

➤ Asosiy ekinlar, chorvachilik va baliqchilik, ayniqsa kambag'al odamlar tayanadigan mahsulotlar va ularning oziq-ovqat ishlab chiqarishi bilan bog'liq bo'lgan qishloq xo'jaligi tizimlarida mahsuldorlikni oshirish bo'yicha aniq qiyinchiliklarni hal qilish uchun maqsadli davlat tadqiqotlari va xususiy tadqiqotlarni rag'batlantirish zarur.

➤ Intizomga yo'naltirilgan tadqiqotlar bilan bir qatorda, ekinlar, chorvachilik, baliq va o'rmonlar o'rtasidagi bog'liqlikni o'rganadigan, inson salomatligi, gender tenglik va tabiiy resurslardan oqilona foydalanish, shu jumladan yer, suv va tabiiy resurslardan oqilona foydalanishni o'rganadigan yanada yaxlit tadqiqot mavzulariga e'tibor qaratish lozim.

➤ Noto'g'ri yoki oddiygina samarasiz siyosat natijasida qishloq xo'jaligi taraqqiyotidagi kengroq cheklovlarni aniqlash uchun siyosat tadqiqotlari milliy va xalqaro darajada olib borilishi kerak. Ijtimoiy-iqtisodiy va siyosiy tadqiqotlar tadqiqot kun tartibiga ustuvor ahamiyat berish va siyosatchilarni noto'g'ri siyosatning oqibatlarini va oziq-ovqat xavfsizligi va qashshoqlik milliy muammolarini hal qilishda qishloq xo'jaligi tadqiqotlarining ahamiyati haqida ma'lumot berishga hissa qo'shishi mumkin. Bozor kon'yunkturasi, siyosiy muhit, xususiy sektor ishtiroki, fermerlarning xabardorligi va jamoaviy tashkilot darajasi, shuningdek, donorlarning ustuvorliklaridagi asosiy o'zgarishlar so'nggi yillarda qishloq xo'jaligi tadqiqotlariga chuqur ta'sir ko'rsatdi. Ularni tushunish va hal qilish lozim. Qishloq xo'jaligi qashshoqlik muammosini yolg'iz hal qila olmasa-da, ishlab chiqarishni ko'paytirish va oziq-ovqatdan foydalanishga qaratilgan milliy siyosat oziq-ovqat xavfsizligini yaxshilash uchun bir xil darajada muhim kalit hisoblanadi.

Milliy qishloq xo'jaligi tadqiqot tizimlari (NARS) [3] - hukumatga asoslangan institutlar, universitetlar, nodavlat tashkilotlar (NNT) [4] va tobora ko'proq xususiy sanoat - global qishloq xo'jaligi tadqiqot tizimining asosi hisoblanadi va shunday bo'lib qoladi. Faqat ular o'z mamlakatlarida unumdorlik va barqarorlik masalalarini hal qilish uchun mas'ul bo'lishi mumkin. Agroekologik sharoitlarning xilma-xilligini va kichik fermer xo'jaliklari ishlab chiqarishining joylashuvi va tabiiy resurslarni boshqarish muammolarini hisobga olgan holda, NARS ular tarkibiy qismi bo'lgan global qishloq xo'jaligi tadqiqotlari tizimi o'rtasidagi interfeys sifatida fermerlar va boshqa tabiiy resurslardan foydalanuvchilar uchun yanada katta rol o'ynashi kerak. Global qishloq xo'jaligi tadqiqot tizimining muvaffaqiyati samarali texnologiyalarni uzatish mexanizmi bilan to'ldiriladigan kuchli milliy tadqiqot salohiyatiga bog'liq. NARS ular bilan mintaqaviy va xalqaro ilmiy-tadqiqot institutlari, shu jumladan Xalqaro qishloq xo'jaligi tadqiqotlari bo'yicha maslahat guruhi (CGIAR) [5] o'rtasidagi mustahkam hamkorlik global tadqiqot tizimi samaradorligini oshirishning yana bir asosiy shartidir.

Xususiy sanoat qishloq xo'jaligi tadqiqotlari bilan, masalan, qishloq xo'jaligiga biotexnologiyani qo'llash orqali tobora ko'proq jalb qilinmoqda. Agrokimyo sanoati va qishloq xo'jaligi asbob-uskunalari bilan bog'liq bo'lgan tadqiqot ishlari ham asosan sanoati rivojlangan mamlakatlarning xususiy sektoriga asoslangan. Rivojlanayotgan mamlakatlarda texnologiyalarni ishlab chiqarish uchun xususiy sektor tadqiqotlari uchun yetarli iqtisodiy rag'batlarning yo'qligi so'nggi yillarda rivojlangan mamlakatlardagi NARS xalqaro ishtirokining umumiy pasayishi bilan birlashtirildi. Bu tendentsiyalarni orqaga qaytarish kerak. Rivojlanayotgan mamlakatlarda qishloq xo'jaligi tadqiqotlarini moliyaviy qo'llab-quvvatlashni sezilarli darajada oshirish muhim, ammo ko'paytirish moliyalashtirish yetarli bo'lmaydi: chuqur institutsional islohotlar ham talab qilinadi. Shu bilan birga, CGIAR xalqaro markazlarini barqaror va sezilarli darajada moliyalashtirishni ta'minlash kerak. Shuningdek, bu vazifani bajarish uchun sanoati rivojlangan mamlakatlarda mavjud bo'lgan katta inson resurslari rezervuarini safarbar etish zarur. Oziq-ovqat xavfsizligi bo'yicha global muammoga duch kelganda, bu resurslarning yemirilishiga yo'l qo'ymaslik kerak.

Oziq-ovqat xavfsizligi bo'yicha puxta ishlab chiqilgan va taqdim etilgan qishloq xo'jaligi tadqiqot dasturi, keng ma'noda, barcha rivojlanayotgan va sanoati rivojlangan mamlakatlar, hukumat va xususiy sektorlarning qat'iy qo'llab-quvvatlashi bilan global hamjamiyat oziq-ovqat xavfsizligiga hissa qo'shish uchun ishlab chiqishi keyingi ikki-uch o'n yillikda mumkin bo'lgan eng yaxshi vositalardan biridir.

Xulosa. Garchi ko'pchilik odamlar oziq-ovqat bilan ta'minlanmagan bo'lsa-da, butun dunyo so'nggi o'n yilliklarda umumiy oziq-ovqat talabini qondirishda muvaffaqiyat qozondi. FAO tomonidan o'z tadqiqotida Jahon qishloq xo'jaligi hisob-kitoblarga ko'ra, oziq-ovqat ta'minoti va samarali talab o'rtasidagi umumiy muvozanatni saqlab qolish uchun oqilona istiqbollari mavjud, ammo surunkali yetishmovchilikni bartaraf etish jiddiy qo'shimcha muammo bo'lib qolmoqda. Bunga erishish uchun zarur bo'lgan investitsiyalar va oziq-ovqatning adolatli taqsimlanishi hozirgacha hisoblab chiqilmagan. Yo'naltirilayotgan investitsiyalar to'g'risida bir nechta tizimli yondashuvlar mavjud, shuningdek, qishloq xo'jaligiga investitsiyalar va oziq-ovqat ta'minoti o'rtasidagi sababiy bog'liqlikning yaxshi modellari mavjud emas.

Oziq-ovqat ta'minoti va oziq-ovqat xavfsizligini oshirish uchun turli xil agroekologik sharoitlarga tayanish tizimli yondashuvlarni, texnologiyani ishlab chiqarish va uzatishda fermerlarning o'zlari ko'proq ishtirok etishni, shuningdek, tadqiqotchilar va ekspeditorlar fikrini fermerlarning ehtiyojlarini qondirish uchun o'zgartirishni talab qiladi. Sug'orish, yerlarni yaxshilash, innovatsion qishloq xo'jaligi texnika va texnologiyalari chorva zotlari va o'simlik navlarini yaratish uchun turli xil xo'jaliklarda investitsiyalar talab qilinadi.

Адабиётлар/Литература/References:

1. <https://www.cgiar.org>
2. <https://www.fao.org>
3. <https://www.fao.org/research-extension-systems/agricultural-research/national-agricultural-research-systems/en>
4. <https://hls.harvard.edu>
5. <https://www.cgiar.org>

SCIENCEPROBLEMS.UZ

ИЖТИМОЙ-ГУМАНИТАР ФАНЛАРНИНГ ДОЛЗАРБ МУАММОЛАРИ

№ 5/9 (3) – 2023

АКТУАЛЬНЫЕ ПРОБЛЕМЫ СОЦИАЛЬНО- ГУМАНИТАРНЫХ НАУК

ACTUAL PROBLEMS OF HUMANITIES AND SOCIAL SCIENCES

Ижтимоий-гуманитар фанларнинг долзарб муаммолари электрон журнали 2020 йил 6 август куни 1368-сонли гувоҳнома билан давлат рўйхатига олинган.

Муассис: "SCIENCEPROBLEMS TEAM"
масъулияти чекланган жамияти

Таҳририят манзили:

100070. Тошкент шаҳри, Яккасарой тумани, Кичик Бешёғоч кўчаси, 70/10-уй. Электрон манзил:

scienceproblems.uz@gmail.com

Боғланиш учун телефонлар:

(99) 602-09-84 (telegram).